Ülevaade Riigikohtu tsiviil-, kriminaal- ja halduskolleegiumi olulisematest 2022. aasta lahenditest

1. Tsiviilkolleegium

Jrk nr	Lahendi number ja kuupäev	Kohtuasja sisukokkuvõte
1.	2-21-17817/15 RKTKm 12.12.2022	Riigikohtu tsiviilkolleegium selgitas, et ajakirjanikul või meediaväljaandel on tsiviilkohtus õigus keelduda oma allika avaldamisest ka juhul, kui allikas on andnud valeinfot. Riigikohus märkis, et allikakaitse õigus on oluline ajakirjandusvabaduse tagatis, mis loob eeldused ajakirjaniku ja tema informaatori vahel usaldussuhte tekkimiseks. See võimaldab ajakirjanikul saada avalikku huvi eeldavates küsimustes teavet ka allikalt, kellel on info avaldamine seadusega keelatud või tooks muul viisil kaasa sanktsioonid. Kolleegium selgitas, et kui allikas annab ajakirjanikule väärinfot, siis on ajakirjanikul küll lubatud oma allikas avaldada, aga temalt ei saa seda tsiviilkohtumenetluses nõuda. Kriminaalmenetluses tohib nõuda allika avaldamist ainult juhul, kui see on vältimatult vajalik raske kuriteo lahendamiseks. Samas peavad ajakirjanik ja väljaanne arvestama sellega, et kui avaldatud teave rikub kellegi õigusi, siis oma allika avaldamisest keeldumise korral vastutavad nad ise ebaõige teabe või au teotava väärtushinnangu avaldamise eest ning neil tuleb olla valmis ka allikalt saadud info tõendamiseks. Lisaks juhtis Riigikohus tähelepanu sellele, et allikakaitse õigus ei kehti olukorras, kus meediaväljaanne on loonud kanali, mille kaudu inimesed saavad avalikkusele infot või vihjeid edastada otse – ilma, et sellega kaasneks ajakirjanduslik vahendustegevus.
2.	2-19-20416/41 RKTKo 01.06.2022	Riigikohtu tsiviilkolleegium selgitas, kuidas arvutatakse talumistasu maaomanikule, kelle kinnistu kaudu on rajatud juurdepääsutee, mis on vajalik mõnelt naaberkinnistult avalikult kasutatavale teele jõudmiseks. Muu hulgas tuleb tasu suuruse määramisel arvesse võtta ka tee rajamise mõju kinnistu kui terviku väärtusele ja kasutusvõimalustele. Kolleegium rõhutas lahendis, et juurdepääsutasu eesmärk on hüvitada maaomanikule tema omandi kitsendamine. Konkreetsel juhul sõltub tasu suurus sellest, millised negatiivsed tagajärjed kinnistu omanikule juurdepääsutee talumise kohustusega kaasnevad. Omanikule tuleb hüvitada mitte ainult see, et ta ei saa teealust maad kasutada, vaid ka

		tee rajamise võimalik mõju kinnistu kui terviku väärtusele ja kasutusvõimalustele.
3.	2-20-12037/41 RKTKo 01.06.2022	Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseis selgitas otsuses põhjalikumalt spordivõistluste korraldamisega kaasnevaid õiguslikke küsimusi. Kolleegium leidis, et spordivõistlus, mille käigus selgitatakse välja võitja, on võlaõigusseaduse mõttes konkurss. Muu hulgas tähendab see, et võistluse tulemusi ei saa kohtus vaidlustada. Võistluse korraldaja või näiteks tema määratud kohtunik või žürii otsustab, kas sportlased järgisid kõiki reegleid ja teeb kindlaks ka lõpptulemuse. Riigikohus rõhutas, et seadus piirab võistluste tulemuste vaidlustamist siiski ainult riiklikes tsiviilkohtutes ega välista spordiorganisatsioonide või korraldajate õigust lubada tulemuste vaidlustamist näiteks protesti esitamise kaudu. Spordiorganisatsioonid on spordiala reeglite kehtestamisel autonoomsed ja kohus saab hinnata üksnes seda, kas reeglid rikuvad seadustega kehtestatud ülimuslikke norme. Samuti märkis kolleegium, et sportlane saab nõuda kohtu kaudu kahjutasu näiteks juhul, kui võistlus jäetakse ära või reeglitele vastavat sportlast ei lubata võistlema. Riigikohus leidis ka, et litsentsi äravõtmine võib olla võrdsustatav võistluskeelu määramisega, mistõttu riivab intensiivselt sportlaste õigusi. Seega peab sportlasel olema võimalik litsentsi tühistamist vaidlustada. Kui võistluskeeluga seotud vaidluste lahendamiseks pole sportlasega sõlmitud vahekohtukokkulepet, võib ta pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse, esitades lepingu täitmise nõude.
4.	2-21-5736/29 RKTKo 09.05.2022	Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseis selgitas, kuidas ja millistel tingimustel on kannatanul võimalik nõuda kohtu kaudu solvava või väärinfot sisaldava veebipostituse avaldaja väljaselgitamist. Kui kannatanu soovib oma au ja hea nime kaitseks kohtusse pöörduda, siis on tal kõigepealt vaja teada saada, kes on sobimatu sisuga kommentaari postitanud. Senise praktika järgi on kohus algatanud siis eeltõendamismenetluse, et vajalikud isikuandmed näiteks veebilehe omanikult või sideettevõttelt välja nõuda. Juristide seas on aga tekitanud erimeelsusi küsimus, kas see on Eesti ja Euroopa Liidu (EL) õigusega kooskõlas. Riigikohus leidis, et kehtiv Eesti õigus ja EL-i isikuandmete kaitse üldmäärus annavad postituse tegija andmete väljanõudmiseks piisava aluse. Samas täpsustas kohus andmete väljastamise korda ja rõhutas vajadust kaitsta lisaks kannatanule ka selle inimese õigusi, kes on väidetavalt õigusvastase kommentaari avaldanud.

2. Kriminaalkolleegium

Jrk nr	Lahendi number ja kuupäev	Kohtuasja sisukokkuvõte
1.	1-18-437/725 RKKKo 10.06.2022	Riigikohtu kriminaalkolleegiumi kogu koosseis tühistas Kemerovo kuritegeliku ühenduse kriminaalasjas ühe süüdistatava õigeksmõistmise, kuid jättis rahuldamata prokuratuuri taotluse, mis puudutas väidetavalt kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist. Otsuses selgitas kolleegium ka mitmeid menetluslikke küsimusi, leides muu hulgas, et süüdistust toetavate tõendite esitamise eest vastutab prokurör ning et toimikusse lisatud võõrkeelsed dokumendid tuleb tõlkida.
2.	1-20-7409/130 RKKKo 18.10.2022	Riigikohus tühistas Tallinnas Laagna teel traagilise avariiga lõppenud võidukihutamises osalenud autojuhi Vjatšeslav Kalašnikovi õigeksmõistmise, sest ta ei pannud küll toime kuritegu, kuid võib ikkagi vastutada väärteo eest.
3.	1-20-3306/139 RKKKo 03.03.2022	Riigikohus jättis muutmata ringkonnakohtu otsuse, millega Saaremaal ohvriterohke avarii põhjustaja mõisteti süüdi liikluskuriteos, mitte mõrvas. Prokuratuur esitas süüdistuse mõrvas – üldohtlikul viisil tiheda liiklusega maanteel kihutades kolme inimese tapmises ning maakohus algselt mõistiski süüdi mõrvas. Riigikohus leidis, et pole tõendatud, nagu oleks süüdistatav põhjustanud kannatanute surma tahtlikult. Samas ei ole kahtlust, et ta põhjustas rasked tagajärjed hooletusest ja pani toime liikluskuriteo.
4.	1-19-5641/62 RKKKo 17.03.2022	Riigikohus jõustas maakohtu otsuse, millega mõisteti 8-aastane vangistus emale, kes jättis HIV-positiivse tütre hoolimata arsti hoiatustest õigeaegse ravita, mistõttu laps suri. Riigikohus nentis, et vaatamata ohu äratundmisele võib inimene mõnel juhul siiski kergemeelselt loota, et tagajärje saabumist õnnestub vältida. Samas peab selline lootus olema tõsimeelne ja toetuma konkreetsetele mõistlikele faktidele, mida konkreetses asjas ei tuvastatud.
5.	1-21-4394/35 RKKKo 01.02.2022	Riigikohtu kriminaalkolleegiumi kogu koosseis selgitas, et kahtlustatava kinnipidamise õiguslik toime ammendub hiljemalt 48 tunni jooksul ja pärast seda võib isiku vabaduseta jätta üksnes juhul, kui selleks ajaks on olemas kohtu vahistamismäärus. Kahtlustatava toimetamine eeluurimiskohtuniku juurde ei ole võrdsustatav vahistamismääruse tegemisega. Vältimaks riski, et kahtlustatav tuleb enne vahistamismääruse tegemist vabastada, peab prokuratuur esitama vahistamistaotluse ja korraldama kahtlustatava eeluurimiskohtuniku ette toimetamise sellise arvestusega, et kohtul

		oleks võimalik vahistamistaotlus lahendada hiljemalt 48 tunni jooksul alates isiku kahtlustatavana kinnipidamisest.
6.	1-16-9171/1839 RKKKo 22.06.2022	Riigikohus muutis oma varasemat praktikat ja kriminaalkolleegiumi kogu koosseis leidis lahendis *obiter dictum*'i korras, et olukorras, kus maakohus kuulutab üksnes süüdimõistva kohtuotsuse resolutiivosa, tuleb tal vabaduses viibiva süüdistatava vahistamiseks koostada põhjendustega vahistamismäärus. Kaitsja seadis kahtluse alla, kas põhiseadusega on kooskõlas see, kui kohus vahistab vabaduses viibiva süüdistatava ilma põhjendusteta kohtuotsusega. Riigikohus rõhutas, et ka siis tuleb järgida menetluslikke garantiisid, mille eesmärgiks on tagada PS § 20 lõikega 1 kaitstud vabadusõigusesse sekkumise proportsionaalsus üksikjuhul. Menetlus peab olema kujundatud selliselt, et kindlustatud oleks õigus tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele, mh ei tohi ülemääraselt piirata põhiõigust kaevata kohtulahendi peale edasi kõrgemalseisvale kohtule.
7.	1-20-1208/172 RKKKo 14.06.2022	Riigikohus selgitas, et kahtlustatava ja tema lähedaste õigus keelduda kuriteo tõendamisele kaasaaitamisest hõlmab ka politseile nutiseadme PIN-koodi avaldamist. Olemasolevad autentimise meetodid võimaldavad ligipääsu digitaalsetele andmetele ka biomeetrilise tuvastuse abil – näiteks sõrmejälje ja näokujutisega. See annaks tehniliselt võimaluse andmetele ligi pääseda sunni abil. Samas riivaks sunni kasutamine tugevalt põhiõigusi, mistõttu tuleks antud küsimus lahendada seaduse tasemel. Lisaks nutiseadmetele ligipääsu küsimusele käsitleti otsuses pikemalt ka kriminaalasjade põhjendamatut eraldamist ja endiste kaaskahtlustatavate ütluste deponeerimist, mis võimaldas nende ütlusi kasutada selles asjas süüdistatavate süü tõendamiseks.
8.	1-20-5071/72 RKKKo 01.04.2022	Riigikohus täpsustas patsiendisaladuse ulatust kriminaalmenetluses. Tervishoiutöötaja tohib avaldada patsiendilt saadud andmeid kuriteo toimepanemise kohta vaid väga erandlikel juhtudel – näiteks kui patsient annab selleks ise nõusoleku, jätkuvalt on ohus inimeste elu ja tervis või laps on langenud väärkohtlemise ohvriks. Mõnel juhul tuleneb seadusest, et avalik huvi on olulisem patsiendi huvist hoida teda puudutavaid andmeid saladuses. Näiteks peab tervishoiuteenuse pakkuja informeerima kohalikku omavalitsust eriti ohtlikku nakkushaigust põdevast inimesest, kes on teistele ohtlik, keeldunud ravist või rikkunud ravirežiimi, kui see on vajalik tema kinnisesse asutusse paigutamiseks. Tervishoiutöötajal tuleb teatada ka sotsiaalhoolekannet vajavast inimesest või perekonnast ja igaühel on kohustus anda teada abivajavast lapsest. Uurimisasutuse nõudmisel on psühhiaatrilist ravi pakkuval arstil lubatud avaldada info üksnes selle kohta, kas inimene on ravi saanud ja seoses millise diagnoosiga.

		Seadus ei anna alust avaldada andmeid ravi täpsema sisu, diagnoosi nüansside ning ravi käigus teatavaks saanud muude asjaolude kohta, rääkimata kogu haigusloo avaldamisest. Kolleegium juhtis lisaks tähelepanu sellele, et haigusloos leiduv raviarstile usaldatud teave võib ka inimest süüstada, rikkudes niimoodi õigust mitte anda ütlusi iseenda vastu ja ausa kohtupidamise põhimõtet. Riigikohus märkis lisaks, et *de lege ferenda* võib seadusandja kaaluda, kas ekspertiisivajadusest lähtuvalt on kriminaalmenetluses vajalik luua õiguslik alus selgelt piiritletud juhtudel ja ulatuses eksperdile patsiendisaladuse avaldamiseks senisest laiemalt.
9.	1-21-7336/33 RKKKo 27.09.2022	Süüdistatav tõi Eestisse kaasa välisriigi arstiretsepti alusel ostetud ühe jaemüügipakendi tablettidega, mis sisaldas psühhotroopset ainet fenasepaami. Pakendis oli 10 tableti võrra enam, mille kehtiv õigus võimaldab Ravimiameti loata Eestisse tuua. Kohus tuvastas, ei isik ei teadnud, et tal peab olema Ravimiameti luba üle 30 tableti Fenazepami Eestisse toomiseks. Seega ei saanud ta enda teo keelatusest aru ja seda eksimust sai konkreetses asjas pidada vältimatuks (süüd välistav asjaolu). Riigikohus märkis täiendavalt, et juhul, kui menetletavas asjas polnuks alust KarS § 39 lõiget 1 kohaldada, tõusetunuks tõenäoliselt küsimus KarS § 184 lõike 1 (narko suures koguses käitlemine) põhiseaduspärasusest. Nimelt võib kahelda, kas osutatud säte on PS-ga kooskõlas osas, milles see võimaldab karistada inimest kriminaalkorras selle eest, et ta toimetab Ravimiameti loata isiklikuks tarbimiseks Eestisse rohkem kui 30-tabletise jaemüügipakendi retsepti alusel väljastatud psühhotroopset ravimit, mida tal on õigus Eestis vallata (võimalik ülekriminaliseerimine). Ehkki seadusandjal on materiaalse karistusõiguse kujundamisel avar otsustusruum, ei välista see kohtute pädevust hinnata karistusõiguse normi kooskõla põhiseadusega.

3. Halduskolleegium

Jrk nr	Lahendi number ja kuupäev	Kohtuasja sisukokkuvõte
1.	3-20-1310/52 RKHKo 15.12.2022	Riigikohus tühistas Viimsi vallas Randvere külas eramajade ehitamist lubanud detailplaneeringu eelkõige põhjusel, et sel oli negatiivne mõju metsloomade liikumiseks olulisele rohekoridorile. Kolleegium märkis, et rohevõrgustiku alal on elurikkuse kaitse oluline eesmärk ja maaomaniku erahuvi elamute ehitamiseks ei kaalu seda antud juhul

		üles. Planeeringu aluseks olnud uuring näitas, et piirkonnas on arvestatav looduslik loomastik ning rohekoridori ahenemine muudab selle tõenäoliselt vähematraktiivseks inimpelglikele liikidele, nagu põdrad ja metssead.
2.	3-17-523/53 RKHKo 27.09.2022	Riigikohtu halduskolleegium selgitas otsuses, et kui äriühing on andnud töötajale volituse enda nimel tegutseda ja töötaja osaleb maksupettuses, siis tekib tööandjal maksuvõlg ka sel juhul, kui juhatus polnud töötaja tegevusest teadlik.
3.	3-21-2230/16 RKHKo 21.06.2022	Riigikohtu halduskolleegiumi kogu koosseis leidis, et valla- või linnavolikogu liikmeks pürgijal on õigus nõuda kohalikult omavalitsuselt teise kandidaadi elukohaandmete kontrollimist, sest nii-öelda poliitturism võib vähendada tema võimalusi saada valituks. Kui kohalikule omavalitsusele saavad teatavaks tõendid, mis tekitavad põhjendatud kahtluse, et rahvastikuregistrisse võib olla kantud vale elukoht, siis tuleb andmeid kontrollida. Kolleegium nentis, et kui kandidaat on juba valitud volikogu liikmeks, aga kontrolli käigus selgub, et tegelikult ta selles kohalikus omavalitsuses ei ela, võib see tuua kaasa tema volituste ennetähtaegse lõppemise.
4.	3-20-1150/47 RKHKo 30.05.2022	Riigikohtu halduskolleegium selgitas otsuses, et ühistranspordi lepingus hinna muutmise seaduslikkuse eest vastutab teenuse tellija. Samas võib tellija lepingut ühepoolselt korrigeerida ainult juhul, kui vedaja oli lepingu sõlmimisel selle õigusvastasusest teadlik.
5.	3-19-509/34 RKHKo 14.03.2022	Riigikohus jättis rahuldamata AS-i Eesti Post kaebuse, mille eesmärk oli kohustada Konkurentsiametit jätkama järelevalvet AS-i Express Post hinnapoliitika üle. Kolleegium leidis, et Express Posti varahommikuse kojukande võrk on dubleeritav ja seetõttu pole tegemist olulise vahendiga, mis oleks andnud Eesti Postile aluse nõuda lepingu sõlmimist. Olulise vahendi kindlakstegemisel on kõrge künnis ja juurdepääsu kohustuse tekkimiseks peab teise ettevõtte võrgustiku kasutamine olema hädavajalik. Kaebaja ei esitanud veenvat selgitust, miks tal pole võimalik oma postivõrgu tööd varahommikuse kojukande korraldamiseks muuta ja tõhustada – näiteks toimetada koos päevalehtedega hommikuti kohale ka vähemalt osa muudest saadetistest.